

ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФІЛАКТИЧНОЇ
ТА КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ» ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ

ДОВІДНИК ДЛЯ АСПІРАНТА
(СИЛАБУС)
з вивчення навчальної дисципліни

«ХІРУРГІЯ»

Галузь знань 22 Охорона здоров'я

(код і назва галузі знань)

Спеціальність 222 Медицина

(код і назва спеціальності)

Освітній ступінь доктор філософії

Термін навчання 4 роки

Форма навчання очна денна, очна вечірня, заочна

Науковий відділ відділ малоінвазивної хірургії
(назва відділу)

Схвалено Науково-методичною радою ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС 03.02.2022 р.
(протокол № 2)

Київ – 2022

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Науковий відділ	Малоінвазивної хіургії
Прізвище, ім'я, по батькові, посада, науковий ступінь, вчене звання	<p>Гупало Юрій Миронович – провідний науковий співробітник наукового відділу малоінвазивної хіургії ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС, к. мед. наук; 14.01.03 – хіурргія</p> <p>Яковенко Владислав Олександрович – старший науковий співробітник наукового відділу малоінвазивної хіургії ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС, к. мед. наук 14.01.03 – хіурргія</p> <p>Квасніцький Микола Васильович – провідний науковий співробітник наукового відділу малоінвазивної хіургії ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС, д. мед. Наук, професор 14.01.05 – нейрохіурргія</p> <p>Шапринський Василь Володимирович – старший науковий співробітник наукового відділу малоінвазивної хіургії ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС, к. мед. наук; 14.01.03</p> <p>Шептуха Сергій Анатолійович – старший науковий співробітник наукового відділу малоінвазивної хіургії ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС, к. мед. наук; 14.01.03</p> <p>Ткаченко Римма Петрівна – науковий співробітник наукового відділу малоінвазивної хіургії ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС, к.мед.н. 14.01.03 – хіурргія</p>
Веб-сторінка відділу на офіційному веб-сайті ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС	http://clinic.gov.ua/?page_id=265
Адреса	м. Київ, вул. Верхня, 5
Контактний телефон	(044) 254-64-00; (044) 284-71-07

2. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Вид заняття / підсумкового контролю	Кількість годин
I Нормативна складова 354 години /12 кредитів ECTS	
Лекції	58
Практичні заняття	75
Семінарські заняття	57
Самостійна робота	164
II Варіативна складова 120 годин / 4 кредити ECTS	
(2 модулі за спеціальною підготовкою з соціальної медицини на вибір)	
Заключна атестація (тестування, іспит)	6
Всього годин / кредити ECTS	480 годин / 16 кредитів ECTS

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

вивчення питань етіологічних чинників, патоморфогенетичних механізмів, клініко-лабораторних та клініко-морфологічних паралелей хіургічних захворювань і їх ускладнень; найновітніших наукових розробок та даних щодо найбільш поширеніх хіургічних захворювань, а саме, органів дихання, захворювань системи кровообігу, системи кровотворення, ендокринної патології, захворювань органів травлення, органів сечовидільної системи, надання невідкладної допомоги при основних невідкладних станах в розрізі вищевказаних напрямків;

здобуття теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

4. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- Перелік нормативних документів:

- Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії та доктора наук у ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС» (http://clinic.gov.ua/wp-content/uploads/document/3Polozhennja_pro pidgotovku zdobuvachiv vishho osviti stupenja doktor filosofi.pdf)

- Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС (<http://clinic.gov.ua/wp-content/uploads/document/8Porjadok pidgotovki zdovuvachiv vishho osviti stupenja doktora filos of.pdf>).

- Кодекс академічної добросерединності ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС (<http://clinic.gov.ua/wp-content/uploads/document/13Kodeks %20akademichno dobroserydinstvi DNU.pdf>);

- Положення про дотримання академічної добросерединності у ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС (http://clinic.gov.ua/wp-content/uploads/document/11Polozhennja_pro dotrimannja akademichno%D1%97 dobroserydinstvi.pdf);

- Положення про запобігання та виявлення академічного плаґіату в ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС (http://clinic.gov.ua/wp-content/uploads/document/12Polozhennja_pro vijavlenja ta zapobigannja akademichnog plagiatu.pdf);

- Кодекс етики наукових та медичних працівників ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС (<http://clinic.gov.ua/wp-content/uploads/document/5Kodeks etiki naukovih ta medichnih pracivnikiv.pdf>).

Політика щодо дотримання норм етики та деонтології, а також принципів академічної добросерединності здобувачами вищої освіти:

- дотримання принципів толерантності, доброзичливості та виваженості у спілкуванні зі здобувачами та викладачами, пацієнтами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;

- дотримання позицій академічної добросерединності та професійної етики та деонтології у навчальних ситуаціях;

- самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролів та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

Політика щодо відвідування та відпрацювання пропущених занять здобувачами вищої освіти:

- присутність здобувачів на всіх лекційний та практичних заняттях, а також, підсумковому модульному контролі є обов'язковим (окрім випадків з поважних причин).

- відпрацювання пропущених здобувачами занять відбувається згідно з графіком відпрацювання, а також консультацій викладачів.

5. ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ)

«Основи наукознавства», «Медична інформатика та елементи доказової медицини», «Охорона прав інтелектуальної власності» «Філософія», «Психологія спілкування», «Основи менеджменту в охороні здоров'я», «Нормальна фізіологія», «Патологічна фізіологія», «Топографічна анатомія та оперативна хірургія», «Мікробіологія», «Внутрішні хвороби», «Акушерство та гінекологія», «Ендокринологія», «Урологія», «Травматологія та ортопедія», «Аnesteziolohiya та реанімація», «Дитяча хірургія»,

«Онкологія», «Побічна дія ліків», «Клінічна фармакологія», «Клінічна біохімія та мікробіологія», «Клінічна морфологія», «Клінічна імунологія».

6. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Мета навчальної дисципліни: засвоєння аспірантами теоретичних та практичних знань з етіології, патогенезу, типових та атипових клінічних проявів, методів діагностики, консервативного та оперативного лікування, реабілітації хірургічної патології достатніх для виконання самостійного оригінального наукового дослідження за основними напрямками, викладеними у паспорті спеціальності 14.01.03 – хірургія задля досягнення рівня знань і вмінь відповідно до кваліфікаційних вимог для отримання ступеня доктора філософії (PhD), отримання нових фактів та їх впровадження у педагогічну та медичну практики, практичну медицину та інші сфери життя.

Основні завданнями вивчення дисципліни «Хірургія» є оволодіння методологією і методами наукового аналізу, ініціювання використання отриманих результатів наукового дослідження, впровадження змін, удосконалених процесів, процедур, стандартів та вимог, нових інформаційних та медичних технологій в сферу хірургії; обґрунтування пріоритетних напрямів профілактики, підвищення ефективності та якості медичної допомоги; використання та розвиток особистих практичних та організаційних здібностей в лікуванні пацієнтів із захворюваннями хірургічного профілю.

7. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ФОРМУВАННЮ ЯКИХ СПРИЯЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:

Інтегральні компетентності:

- здатність розв'язувати комплексні проблеми у пацієнтів хірургічного профілю; проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність до підвищення професійної кваліфікації.
- ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї.
- ЗК 4. Здатність розробляти та управляти проектами.
- ЗК 5. Здатність до спілкування у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.
- ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність до розуміння хірургічного наукового напряму та освітньої діяльності.

СК2. Здатність визначати комплекс необхідних клінічних, інструментальних та лабораторних методів і методик дослідження стану здоров'я за норми та патології у віковому і порівняльному аспектах, різних біологічних субстратів тощо з отриманням достовірних результатів відповідно до обраної спеціалізації та поставленої мети.

СК3. Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, вміти розробляти та управляти науковими проектами, генерувати наукові гіпотези у сфері медицини.

СК4. Володіти сучасними методами наукового дослідження, вміти обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медицини відповідно до цілей та завдань наукового проєкту.

СК5. Здатність формулювати дослідницьке питання, розробляти проект наукового дослідження.

СК6. Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК7. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

СК8. Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність в межах обраної спеціалізації, застосовуючи традиційні та інноваційні методи, прийоми, засоби тощо.

8. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Хіургія» здобувач наукового ступеня «Доктор філософії» повинен:

В рамках компетенції «Знання» повинен знати:

- історію розвитку та сучасний стан наукових знань за спеціалізацією «Хіургія»;
- новітні та актуальні світові підходи до міждисциплінарних наукових досліджень;
- загальні принципи наукового дослідження в хіургічному напрямі;
- методи експериментальних та клінічних наукових досліджень;
- нормативно-правові акти, документи МОЗ та МОН України;
- анатомію та фізіологію людини, анатомо-топографічні взаємозв'язки органів, варіанти мінливості, аномалії розвитку;
- взаємозалежність і єдність структури і функції органів людини, особливо на тлі інших патологічних станів;
- основні хіургічні захворювання, їх прояви, можливі види діагностичних прийомів, консервативні та оперативні методи лікування;
- основи бібліографічного пошуку та перелік наукометричних баз;
- провідні інформаційні ресурси та сучасні інформаційні технології;
- особливості різних методів дослідження та специфіку їх застосування в напрямі «Хіургія»;
- методики досліджень за тематикою наукового проекту, їх можливості та обмеження;
- форми організації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи продуктивного навчання та ефективного засвоєння необхідних знань, умінь, навичок.

В рамках компетенції «Уміння»:

- інтерпретувати результати клінічних інструментальних методів дослідження (рентгенографія, рентгеноскопія, комп’ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія, ультразвукове дослідження, ендоскопія, лабораторні дані тощо);
- вирішувати стандартні, типові та ускладнені професійні задачі (в т. ч. тестові), що мають клінічне обґрунтування;
- вести хіургічних хворих, асистувати та виконувати самостійно хіургічні втручання при найпоширеніших хіургічних захворюваннях;
- проводити інформаційний пошук з теми наукового дослідження у вітчизняних та закордонних джерелах через наукометричні бази;

- здійснювати аналіз сучасних наукових даних та синтезувати нові ідеї з актуальних проблем медицини;
- формулювати гіпотезу, мету та наукові завдання наукової роботи;
- розробляти план наукового дослідження;
- коректно обирати методи наукового дослідження, що відповідають поставленим меті та завданням з дотриманням усіх норм етики та деонтології;
- презентувати отримані результати дослідження через публікації та доповіді на національному та міжнародному рівні;
- впроваджувати досягнення наукових дослідень у клінічну практику;
- здійснювати критичний аналіз та адекватно трактувати дані з закордонних джерел інформації.

В рамках компетенції «Комунікація»: знати правила деонтології, ділового етикету, усної та письмової презентації результатів дослідження, підготовки та проведення навчальних занять (педагогічною діяльністю), управління науковими проектами та/або написання пропозицій на фінансування наукових досліджень тощо, спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю, у т.ч. використання і критичного відношення до теоретичних положень, методик, аргументацію для захисту дослідницької позиції по відношенню до інших досліджень.

В рамках компетенції «Автономість і відповідальність»:

- володіти методологією і методами наукового аналізу;
 - ініціювати використання отриманих результатів наукового дослідження, впровадження змін, удосконалених процесів, процедур, стандартів та вимог, нових інформаційних та медичних технологій в діяльність сфери охорони здоров'я;
 - обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку системи охорони здоров'я та її підсистем, шляхів та напрямків, профілактики захворювань, підвищення ефективності та якості медичної допомоги; використання та розвиток особистих лідерських здібностей.
- загальні компетентності, СК – спеціальні компетентності, СР – спеціальні результати навчання.

Програмними результатами навчання (ПРН), на формування яких спрямована навчальна дисципліна «Хірургія», є:

ПРН 1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в науковій діяльності.

ПРН 2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

ПРН 3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН 4. Виявляти невирішенні проблеми у предметній області медицини та визначати шляхи їх вирішення

ПРН 5. Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН 6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН 7. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини.

ПРН 8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту.

ПРН 9. Винаходити нові способи діагностики, лікування та профілактики захворювань людини.

ПРН 10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці та суспільстві.

ПРН 11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН 12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН 13. Управляти роботою колег, міждисциплінарної команди.

ПРН 14. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН 15. Демонструвати академічну доброочесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

9. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нормативна складова

Модуль 9. Загальні питання хірургії. Особливості знеболення та інтенсивної терапії в хірургії

Організація хірургічної служби в Україні, поточні зміни в законодавстві, яке регулює діяльність служби. Правові і деонтологічні аспекти діяльності лікаря-хірурга. Сучасні підходи до хірургічної операції, периопераційного періоду. Операційний стрес та біль. Ноціцептивна й антиноціептивна системи, їх роль у розвитку операційного стресу. Клінічна фармакологія основних класів анестетичних засобів, що застосовуються в хірургії, – загальних і місцевих анестетиків, препаратів, взаємодіючих з опіатними рецепторами, нейролептиков, транквілізаторів, адренопозитивних препаратів. Клінічна фармакологія міорелаксантів. Загальні і спеціальні компоненти знеболювання, етапи проведення знеболювання – премедикація, вступний наркоз, підтримка анестезії, пробудження. Оцінка адекватності знеболювання. Особливості знеболення в хірургії. Основні види загальної анестезії – інгаляційний наркоз і внутрішньовенна анестезія, атаралгезія, нейролептаналгезія, сучасна багатокомпонентна анестезія, електроаналгезія. Регіонарна анестезія – інфільтраційна, провідникова, термінальна, внутрішньовенна регіонарна, внутрікісткова, анестезія перетину, спинальна, епідуральна. Сучасні підходи до оцінки операційно-анестезіологічного ризику. Показання та протипоказання до оперативного втручання, критерії вибору адекватного методу анестезії.

Сучасні погляди на питання асептики та антисептики. Стандарти антибіотикопрофілактики та профілактики тромботичних ускладнень. Новітні уявлення про фізіологію раневого процесу, нові технології в лікуванні ран. Актуальні підходи до загальних принципів діагностики та лікування кровотеч. Клінічна фізіологія кровообігу. Принципи інтенсивної терапії гострих розладів кровообігу – шоку (геморагічного, гіповолемічного, анафілактичного, інфекційно-токсичного, кардіогенного, опікового, гемотрансфузійного), колапсу, гіпертонічного кризу, тромбоемболії легеневій артерії, повітряні емболії, жировій емболії. ДВЗ-синдром і синдром масивних гемотрансфузій – патогенез, клінічні прояви, діагностика і принципи інтенсивної терапії. Основи трансфузіології, правила та методи визначення груп крові, переливання крові, компонентів та препаратів крові, гемотрансфузійні реакції та ускладнення.

Клінічна фізіологія дихання. Гостра дихальна недостатність – патогенез, клінічна картина, діагностика і загальні принципи інтенсивної терапії. ШВЛ під час операції та в післяопераційному періоді – режими, параметри і контроль адекватності ШВЛ. Порушення водно-електролітного обміну та кислотно-основного стану – патогенез, клінічні прояви і принципи інтенсивної терапії. Гостра печінкова та ниркова недостатність – патогенез, клінічна картина і принципи інтенсивної терапії. Реанімаційні заходи при клінічній смерті – три стадії реанімації. Основні принципи та методи реанімації при пошкодженнях. Особливості реанімації при тромбозах, тромбемболії та жировій емболії.

Сучасні принципи адекватної периопераційної інтенсивної терапії пацієнтів хірургічного профілю. Адекватна нутритівна підтримка: парентеральне та раннє ентеральне харчування. Корекція кислотно-лужних та водно-електролітних порушень. Актуальні питання периопераційного знеболення. Особливості інтенсивної терапії у пацієнтів з цукровим діабетом, захворюваннями щитоподібної залози, надніркових залоз, гіпофізу, бронхіальною астмою та

іншими супутніми захворюваннями легень, з тяжкими супутніми захворюваннями серцево-судинної та нервової систем, ожирінням. Інтенсивна терапія у хворих геріатричної групи. Корекція шоку та інтенсивна терапія у хворих з важкою сполученою і комбінованою травмою.

Модуль 10. Невідкладна хірургія. Хірургія політравми

Актуальна структура та функціонал ургентної хірургічної служби в Україні. Зміни в законодавстві, яке регламентує надання екстремальної та невідкладної хірургічної допомоги населенню України (стандарти, протоколи).

Новітні світові погляди на травму та політравму, травматичну хворобу. Класифікація травм. Травматичний шок. Ускладнення травматичної хвороби. Сучасні підходи до принципів хірургічного лікування травми. Перша медична допомога у польових умовах і екстремальних ситуаціях. Травма внутрішніх органів (грудної, черевної порожнини, заочеревинного простору, нейротравма). Опіки, обмороження та електротравма: нове в класифікації, патогенезі, клініці, діагностиці та лікуванні.

Синдром «гострого живота» - визначення, диференціальна діагностика, лікувальна тактика. Сучасні уявлення щодо етіології та патогенезу, особливості клінічної картини, новітні світові підходи до диференційної діагностики та лікування гострого апендициту, гострого холециститу, гострого панкреатиту, гострого холангіту, ускладненої виразки шлунка та ДПК, защемленої грижі, кишкової непрохідності, гострого дивертикуліту, абдомінального ішемічного синдрому, розшарування та розриву аневризми аорти тощо. Особливості перебігу хірургічних захворювань у вагітних і осіб похилого віку, диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини, особливості обстеження. Гострі захворювання сечовидільної та репродуктивної систем як причина «гострого живота» - диференційна діагностика, стандарти обстеження, особливості лікувальної тактики, принципи хірургічного лікування. Синдром «несправжнього» гострого живота. Диференційна діагностика гострих хірургічних та інфекційних захворювань ШКТ. Хірургічні ускладнення у хворих з інфекційною патологією.

Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика. Сучасні світові стандарти надання медичної допомоги хворим з шлунково-кишковою кровотечею на різних етапах.

Модуль 11. Абдомінальна хірургія

Герніологія: етіологія, патогенез, класифікація, особливості діагностики гриж передньої черевної стінки. Сучасні підходи до оперативного лікування гриж. Грижа стравохідного отвору діафрагми. Діафрагмальна грижа іншої локалізації. Релаксація діафрагми.

Хронічні захворювання печінки, жовчного міхура та позапечінкових жовчних проток. Вибір методів обстеження при патології жовчного міхура та позапечінкових жовчних проток. Захворювання гепато-панкреато-біліарної зони, ускладнені механічною жовтяницею. Сучасні малоінвазивні методи діагностики та лікування патології печінки, жовчовивідних шляхів та підшлункової залози. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування. Післяхолецистектомічний синдром. Паразитарні ураження печінки: особливості діагностики, хірургічна тактика.

Хронічний панкреатит, киста підшлункової залози: клініка, діагностика, диференційований підхід до вибору лікувальної тактики. Новоутворення підшлункової залози – сучасні підходи до діагностики та комплексного лікування.

Синдром порталної гіпертензії. Вибір методів паліативного лікування при ускладненнях синдрому порталної гіпертензії.

Хронічні захворювання шлунка та ДПК, їх ускладнення та хірургічне лікування. Рак шлунка. Хвороби операціоного шлунка (післягастрорезекційні та післяваготомічні), особливості тактикі в залежності від типу синдрому операціоного шлунка.

Запальні захворювання тонкої та товстої кишки – особливості діагностики, хірургічна тактика. Дивертикульоз ободової кишки. Онкоколопротологія: передракові захворювання ободової та прямої кишки, сучасні підходи до профілактики раку товстої кишки; зложісні

новоутворення товстої кишки – сучасна хірургічна тактика та принципи комплексного лікування. Патологія прямої кишki: геморой, анальна тріщина, гострий та хронічний парапроктит, епітеліальний куприковий хід.

Модуль 12. Торакальна хірургія

Клінічна анатомія та фізіологія грудної клітини, плеври, легень та дихальних шляхів. Особливості діагностичної програми в торакальній хірургії. Сучасні малоінвазивні технології в торакальній хірургії.

Гнійно-деструктивні захворювання легень і плеври: абсцес і гангрена легень, гостра і хронічна емпієма плеври, піопневмоторакс, бронхоектатична хвороба. Особливості клінічного перебігу. Методи консервативного та хірургічного лікування.

Пухлини легень та трахеобронхіального дерева: класифікація, диференційна діагностика, хірургічне лікування. Кісти легень. Спонтанний пневмоторакс. Легеневі кровотечі – етіологія, класифікація, консервативне та оперативне лікування.

Пухлини та захворювання середостіння: етіологія, патогенез, класифікація, диференційна діагностика, хірургічне лікування. Захворювання стравоходу: ахалазія, рубцеві звуження стравоходу (синдром дисфагії), дивертикули стравоходу, рак стравоходу – етіопатогенез, класифікація, диференційна діагностика, показання та методи хірургічного лікування.

Основи серцево-судинної хірургії: клінічні прояви найбільш поширених захворювань, диференційна діагностика, сучасні підходи до лікування.

Ускладнення в торакальній хірургії – прогнозування, шляхи профілактики, методи хірургічного лікування.

Модуль 13. Гнійна хірургія

Сучасні погляди на хірургічну інфекцію: зміни в класифікації, даних щодо етіології та патогенезу, клінічного перебігу. Актуальні світові погляди на синдром системної запальної відповіді та сепсис у хірургічних хворих: патогенез, значення при різних захворюваннях і травмах. Новітні загальні підходи до лікування хірургічної інфекції. Специфічна хірургічна інфекція (правець, сибирка, туберкульоз та ін.) – особливості клінічної картини, перебігу, діагностики та лікування. Хірургічні ускладнення у хворих з інфекційною патологією. ВІЛ у хірургічних хворих.

Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин: клініка, диференціальна діагностика, методи консервативного і хірургічного лікування. Особливості лікування гнійної рани. Гнійні захворювання пальців і кисті: класифікація, клінічна картина, діагностика, лікування. Запальні захворювання клітковинного простору (флегмони шиї, пахвинної ділянки, субпекторальні флегмони та ін.) – новітні підходи до діагностики та лікування.

Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси заочеревини та черевної порожнини: етіологія, патогенез, класифікація, особливості перебігу при різних захворюваннях, діагностична та лікувальна тактика. Сучасні підходи та технології в лікуванні перитоніту та ретроперитоніту.

Ускладнення в абдомінальній хірургії: неспроможність швів, кишкові нориці, розходження рани, вторинний та третинний перитоніт, абдомінальний компартмент-синдром. Сучасні підходи до профілактики та лікування гнійно-інфекційних ускладнень в хірургії. Антибіотикопрофілактика. Сучасні підходи до раціональної антибіотикотерапії в хірургії. Лапаростомія та програмовані релапаротомії(скопії).

Модуль 14. Інноваційні малоінвазивні технології та сучасні тенденції в хірургії

Лапароскопічні технології в діагностиці та лікуванні пацієнтів з травмою органів черевної порожнини та синдромом «гострого живота» - переваги та недоліки. Сучасні комбіновані підходи до діагностики та малоінвазивного хірургічного лікування захворювань гепато-панкреатобіліарної зони: лапароскопічні, внутрішньопросвітні та пунктійні методики з використанням

ультразвукової, КТ або МРТ-візуалізації. Ендоскопічні технології в герніології – сучасні світові тенденції. ТАРР, ТЕР, I-РОМ.

Лапароскопічні технології в хірургії шлунка та підшлункової залози – світовий досвід. Лапароскопія та внутрішньопросвітня ендоскопія в колопроктології – високоефективні методики скринінгу, профілактики та раннього малоінвазивного лікування патології ободової та прямої кишки.

Діагностична та лікувальна ендоскопія в торакальній хірургії. Оперативна ендоскопія «малих просторів». Рентгенендоваскулярні методики в ургентній та плановій хірургії. Діагностика та лікування внутрішніх кровотеч різної етіології. Емболізація в онкології. Малоінвазивне паліативне лікування портальної гіпертензії.

Мікрохірургічні технології в судинній хірургії та нейрохірургії. Реплантація та аутотрансплантація. Основи транспланторогії. Клінічні прояви хірургічних захворювань, що потребують трансплантації органів та тканин. Сучасний стан трансплантації печінки, підшлункової залози, нирок.

Модуль 15. Амбулаторна хірургія. Епідеміологія хірургічних захворювань. Диспансеризація

Організація та структура амбулаторної хірургічної служби в Україні. Нормативно-правові і деонтологічні аспекти діяльності лікаря-хіурurga в амбулаторно-поліклінічних умовах в Україні (закони, накази, стандарти, протоколи тощо). Актуальна епідеміологія захворювань хірургічного профілю в Україні та світі. Особливості обстеження амбулаторного пацієнта з хірургічною патологією. Протоколи та стандарти надання допомоги пацієнтам з хірургічною патологією в Україні та світі. Сучасні підходи до профілактики хірургічних захворювань, система профілактичних наглядів в Україні. Принципи та система диспансерного нагляду за пацієнтами хірургічного профілю.

Організація роботи амбулаторного хірургічного відділення, хірургічного кабінету поліклініки. Права та обов'язки лікаря-хіурurga. Принципи роботи центрів амбулаторної хірургії («хірургії одного дня»). Хірургічна операція та периопераційна курація пацієнта в амбулаторних умовах. Заходи асептики та антисептики в амбулаторно-поліклінічних умовах. Раціональна антибіотикопрофілактика та антибіотикотерапія.

Експертиза непрацездатності на етапі амбулаторно-поліклінічного лікування. Особливості ведення медичної документації в амбулаторно-поліклінічних умовах, нормативні документи, що регламентують правила її ведення. Принципи забезпечення належної якості надання амбулаторно-поліклінічної хірургічної медичної допомоги населенню.

Варіативна складова (модулі за спеціальною підготовкою з хірургії – два на вибір)

Модуль 16. Основи серцево-судинної хірургії

Сучасні методи діагностики та лікування захворювань серцево-судинної та дихальної систем. Вродженні вади серця. Класифікація. Діагностика. Покази до хірургічного лікування. Методи оперативних втручань. Сучасні методи діагностики, малоінвазивного оперативного лікування вроджених захворювань серця. Набуті вади серця. Класифікація. Діагностика. Покази до хірургічного лікування. Методи оперативних втручань. Сучасні методи діагностики, малоінвазивного оперативного лікування набутих захворювань серця.

Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда, аневризма серця. Діагностика. Сучасні протоколи та стандарти надання допомоги пацієнтам з патологією коронарних судин. Методи оперативних втручань при ХІХС. Перикардити: клініка, діагностика, лікування. Порушення провідності та ритму серця – хірургічні методи лікування.

Облітеруючий атеросклероз і ендартеріїт. Синдром хронічної ішемії нижніх кінцівок. Консервативне та хірургічне лікування оклюзій судин нижніх кінцівок. Рентгенендоваскулярні, відкриті та гіbridні втручання. Синдром діабетичної ступні. Консервативне та хірургічне лікування інфікованої ступні при діабетичній нейропатії. Гостре порушення артеріального

кровообігу (синдром гострої ішемії кінцівок). Артеріальні тромбози та емболії. Класифікація гострої ішемії кінцівок. Клінічні стадії перебігу. Методи хірургічного лікування.

Травма судин та її ускладнення. Перша допомога. Сучасний стан основ реплантації кінцівок, пересадки клаптів. Класифікація, клініка, діагностична програма та лікування аневризми черевної частини аорти. Клініка, діагностична програма та лікування синдрому дуги аорти.

Варикозне розширення вен нижніх кінцівок (синдром хронічної венозної недостатності). Методи хірургічного та консервативного лікування ускладненої варикозної хвороби. Тромбози магістральних вен (синдром гострого венозного тромбозу). Тромбоемболія легеневої артерії. Післятромбофлебітичний синдром. Лімфедема кінцівок.

Модуль 17. Ендокринна хірургія

Клінічна анатомія та фізіологія щитоподібної залози. Ендемічний та спорадичний зоб. Тиреотоксикоз. Запальні захворювання щитоподібної залози. Злюкісні утворення щитоподібної залози. Етіологія, патогенез, епідеміологія, клінічна картина, диференційна діагностика, сучасні клінічні протоколи надання хірургічної допомоги пацієнтам з патологією щитоподібної залози. Особливості традиційних та новітніх оперативних втручань, можливі інтраопераційні та післяопераційні ускладнення.

Клінічна анатомія та фізіологія прищитоподібних залоз, особливості онтогенезу. Первінний, вторинний та третинний гіперпаратиреоз: особливості етіопатогенезу, епідеміології, клініко-лабораторна та інструментальна діагностика, сучасні шляхи лікування.

Клінічна анатомія та фізіологія наднірників. Гіперглюкокортицизм. Гіперальдостеронізм. Адреногенітальний синдром. Кортикоестрома. Феохромоцитома. Малоінвазивні технології в лікуванні патології наднірників.

Клінічна анатомія та фізіологія гіпофіза. Диференційна діагностика та лікувальна тактика при пухлинах гіпофіза. Клінічна анатомія та фізіологія загрудинної залози. Клініка, діагностика та хірургічне лікування міастенії та пухлин тимуса.

Пухлини дифузної ендокринної системи: гастринома, інсульніома, глюкагонома. Синдром множинної ендокринної неоплазії (МЕН-синдром).

Модуль 18. Основи нейрохірургії

Основні етапи розвитку нейрохірургії. Хірургічна анатомія черепа та головного мозку. Сучасні методи обстеження в нейрохірургії. Основні типи оперативних втручань на нервовій системі. Новітні оперативні методики та технології в нейрохірургії.

Підвищений внутрішньочерепний тиск: патогенез розвитку, клінічні прояви, сучасні підходи до діагностики та лікування. Пухлини головного мозку. Пухлини спинного мозку.

Черепно-мозкова травма. Травма хребта та спинного мозку. Травми периферичної нервової системи.

Гострі порушення мозкового кровообігу. Судинні мальформації головного мозку.

Дегенеративні захворювання хребта та їх хірургічне лікування.

Модуль 19. Баріатрична хірургія. Естетична медицина

Визначення та патогенетичні основи баріатричної хірургії. Етіологія та патогенез метаболічного синдрому, ожиріння, цукрового діабету 2 типу. Показання та протипоказання до баріатричних втручань, критерії відбору пацієнтів. Класифікація баріатричних операцій. Протоколи обстеження та підготовки пацієнтів до баріатричних операцій. Сучасні методи «хірургії ожиріння», їх особливості, переваги та недоліки. Особливості периопераційної курації пацієнтів з морбідним ожирінням, можливі ранні та пізні післяопераційні ускладнення та шляхи їх попередження. Підтримуюча терапія після різних варіантів баріатричних втручань. Віддалені результати баріатричних операцій.

Історія визначення поняття «краса», розвитку естетичної та пластичної хірургії. Психологічні та правові аспекти естетичної пластичної хірургії. Сучасні уявлення про фізіологію раневого процесу, особливості хірургічної обробки ран. Сучасні шовні матеріали, їх переваги та недоліки, особливості застосування. Показання та протипоказання до пластичних та естетичних операцій,

критерії відбору пацієнтів, визначення обсягу оперативного втручання, що планується. Особливості передопераційного обстеження та підготовки. Корекція рубців та рубцових деформацій, принципи та методи шкірної пластики. Хірургічна корекція вікових змін, післятравматичних деформацій та індівідуальних особливостей обличчя та шиї. Естетичні операції на молочній залозі. Абдомінопластика. Ліпосакція. Особливості післяопераційного періоду в естетичній хірургії. Сучасні підходи до оцінки віддалених результатів пластичних та естетичних втручань.

МАТЕРІАЛИ З ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Панкреонекроз. Клініка. Діагностика. Лікування.
2. Неспицефічний виразковий коліт. Ускладнення. Хірургічна тактика.
3. Медіастеніт. Клініка. Діагностика. Лікування.
4. Сепсис. Етіологія. Патогенез. Лікування.
5. Кіста підшлункової залози. Хірургічна тактика.
6. Бешиха. Клініка. Діагностика. Лікування.
7. Кишкова непрохідність. Клініка. Діагностика. Лікування.
8. Особливості діагностики атипово розташованого хробакоподібного відростка.
9. Гострий холецистит. Клініка. Діагностика. Лікувальна тактика.
10. Особливості діагностики гострого аппендицита у вагітних.
11. Особливості діагностики гострого аппендицита у людей похилого та старечого віку.
12. Особливості клінічного перебігу прикритих перфорацій шлунку та 12-ої кишки.
13. Ускладнення при холецистектомії. Показання до холедохотомії та дренування жовчних протоків.
14. Діагностика закритих пошкоджень органів черевної порожнини.
15. Хірургічна тактика при гастродуоденальних кровотечах виразкової етіології.
16. Хірургічна тактика при перфоративних виразках шлунку та дванадцятипалої кишки.
17. Новоутворення щитоподібної залози. Клініка. Діагностика. Лікування.
18. Паразитарні захворювання печінки. Клініка. Діагностика. Лікування.
19. Доброкісні пухлини селезінки. Хірургічна тактика.
20. Абсцеси печінки. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Тактика лікування.
21. Тактика хірурга при випадковому пошкодженні селезінки під операцій на органах черевної порожнини.
22. Жовчокам'яна хвороба. Клініка. Діагностика. Лікування.
23. Механічна жовтуха не пухлинного генеза. Етіологія. Патогенез. Лікування.

24. Гострий панкреатит. Клініка. Діагностика. Лікування.
25. Тактика хірурга при гострому холециститі у осіб похилого та старечого віку.
26. Хронічний калькульозний холецистит. Клініка. Діагностика. Лікування.
27. Хронічний панкреатит. Етіологія. Клініка. Діагностика. Лікування.
28. Оперативні втручання на підшлунковій залозі. Показання. Протипоказання.
Ускладнення.
29. Реконструктивно-відновлювальна хірургія жовчних протоків.
30. Псевдотуморозний панкреатит. Показання до хірургічного лікування.
31. Защемлена грижа. Хірургічна тактика.
32. Рак підшлункової залози. Клініка. Діагностика. Лікування.
33. Грижі стравохідного отвору діафрагми.
34. Паходові грижі.
35. Облітеруючий атеросклероз. Клініка. Діагностика. Лікування.
36. Опікова хвороба. Основні принципи лікування.
37. Мезентеріальний тромбоз. Клініка. Тактика лікування.
38. Загальні принципи лікування гнійних ран.
39. Неспецифічний виразковий коліт. Хвороба Крона.
40. Хірургічні методи лікування виразкової хвороби.
41. Гострі гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини.
42. Тактика хірурга при гастродуоденальних кровотечах.
43. Хірургічний сепсис. Етіологія. Патогенез. Лікування.
44. Хірургічна тактика при перфоративних виразках шлунка та 12-ої кишki.
45. Гнійна хірургічна інфекція у хворих з цукровим діабетом.
46. Види хірургічних втручань при різних формах кишкової непрохідності.
47. Перитоніт. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Лікування.
48. Антибактеріальна терапія в хіургії.
49. Хірургічна тактика при гострій кровотечі з варикозно змінених вен
стравоходу та шлунку.
50. Гострий панкреатит. Консервативні методи лікування.
51. Відмороження. Тактика лікування.
52. Особливості ведення хворих при зовнішньому дренуванні жовчних протоків.
53. Пухлини наднирників. Клініка. Діагностика. Лікування.
54. Показання та протипоказання до переливання крові та її компонентів.
55. Гемоторакс та пневмоторакс. Етіологія. Клініка. Діагностика. Тактика
лікування.
56. Шок. Класифікація. Діагностика. Лікування.
57. Трахеостомія. Показання. Техніка виконання.
58. Лапароскопія. Лапароцентез. Торакоцентез.
59. Післяопераційні грижі.

60. Лапароскопічні втручання на органах черевної порожнини. Показання та протипоказання. Ускладнення.

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТА З ДИСЦИПЛІНИ

Методи оцінювання

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда. Методи письмового контролю: тематичний поточний письмовий тестовий контроль, розв'язування типових та нетипових ситуаційних задач та завдань (ситуаційне компетентісне завдання).

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз, виступ з доповіддю, виконання презентації за темою, самостійного опрацювання, виконання індивідуального дослідного завдання.

Протягом вивчення дисципліни всі види діяльності аспіранта підлягають контролю, як поточному (на кожному занятті), так і підсумковому (модульному – під час контрольних заходів).

Модульний контроль – це діагностика засвоєння аспірантом матеріалу модулю (залікового кредиту). Модуль включає бали за поточну роботу на навчальній практиці (опитування за темою, виконання самостійної роботи, виконання практичних завдань, вирішення ситуаційних задач та завдань, тестування).

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на навчальній практиці, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Поточний контроль здійснюється відповідно до конкретних цілей на кожній навчальній практиці засвоєння теми змістового модулю (поточний контроль).

Оцінка за навчальний модуль виставляється за двобальною шкалою: «зараховано» або «незараховано» та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), що виставляється на кожному навчальному занятті за відповідною темою та кількістю балів за виконання індивідуальних завдань аспірантом.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант за вивчення навчальних модулів – 120 балів, (100%), мінімальна – 70 балів.

Підсумковий контроль (іспит) здійснюється по завершенню вивчення всіх тем навчальної дисципліни на останньому контрольному занятті. Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант при складанні підсумкового контролю (іспиту), становить 80. Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо аспірант набрав не менше 50 балів. До іспиту допускаються аспіранти, які відвідали усі аудиторні заняття та набрали кількість балів, неменшу за мінімальну.

Форма проведення підсумкового контролю є стандартизованою (тестові завдання, ситуаційні задачі, усний та письмовий контроль теоретичних знань, практична перевірка навичок та вмінь, програмований комп'ютерний контроль) відповідно до ОНП.

Оцінка за дисципліну визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність та балу за підсумковий модульний контроль і відображається за 200-бальною шкалою.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант – 200 балів (100%), мінімальна – 120 балів.

Бали з дисципліни конвертуються у традиційну п'ятибалльну шкалу за абсолютною критеріями, як наведено у таблиці.

Шкала оцінювання навчальної дисципліни «Соціальна медицина»

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за п'ятибалльною шкалою
Від 180 до 200 балів	«5» - відмінно
Від 150 до 179 балів	«4» - добре
Від 120 до 149 балів	«3» - задовільно
119 балів і нижче	«2» – незадовільно

Оцінка з дисципліни вноситься науковим керівником до «Відомості результатів поточного та підсумкового модульного контролю», «Індивідуального навчального плану аспіранта/здобувача».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.В., Лісовський В.М., Макаров В.В. Обрані лекції військово-польової хірургії. МОЗ України, ХНМУ. Харків 2018.
2. Барціховський В.В., Шерстюк П.Я. Медична біологія: підручник ВНЗ (I-III р.а.).- Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина»,-2017.-312 с.
3. Березницький Я.С., Захаращ М.П., Мішалов В.Г., Шидловський В.О. Хіургія /Том I, 2006 , Підручник 49,14 Д.А.
4. Березницький Я.С., Захаращ М.П., Мішалов В.Г., Шидловський В.О. Хіургія /Том II, 2007 , Підручник , 628 с.
5. Голованова І.А., Бєлікова І.В., Ляхова Н.О. Основи медичної статистики/Навчальний посібник для аспірантів та клінічних ординаторів// Полтава, 2017 – 113с .
6. Загальна хіургія /за ред. Я.С. Березницького, М.П. Захараща, В.Г. Мішалова, В.О. Шідловського.- Вінниця, Нова книга.- 2018, 344 с.
7. Загальна хіургія (за ред. С.Д.Хіміча, М.Д.Желіби). Вид. 3-те- К.: «Медицина», 2018.- 608 с.
8. Невідкладна хіургія за ред. Ковальчука Л.Я.- Тернопіль: Укрмедкнига, -2000, 288 с.
9. Півторак В.І. Кобзар О.Б., Шевчук Ю.Г. Короткий курс топографічної анатомії та оперативної хіургії.- Вінниця: Нова книга, 2015.- 224 с.
10. Фомін П.Д. Невідкладна хіургія органів черевної порожнини / Фомін П.Д., Усенко О.Ю., Березницький Я.С., Покидько М.І. і співавт. - К.: ТОВ Бібліотека «Здоров'я України», 2018. – 354 с.
11. Шейко В.Д. Хирургия повреждений при политравме мирного и военного времени.- Полтава: ООО «АСМИ», 2015.- 560 с.
12. General Surgery / Хіміч С.Д., Желіба М.Д., Андрющенко В.П., Ярмак О.А. і співавт. – К.: AUS Medicine Publishing, 2019. – 536 с. Ваготомия в нестандартных ситуациях абдоминальной хирургии / Курыгин А.А., Курыгин А.А., Серова Л.С., Смирнов А.Д. – СПб: Гіппократ, 1997. – 156 с.
13. Клінічна онкологія: Посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів/ Б.О.Болюх, В.В.Петрушенко, А.А. Ткач та ін..; за ред.. д.мед.н., проф.. Б.О.Болюх.- Вінниця: ДП «ДКФ», 2012.-704 с.
14. Лекції з госпітальної хіургії в 3 томах. За редакцією професора В.Г. Мішалова. “Асканія”, Київ, 2008.
15. „Хіургія”, Підручник //М.П.Захаращ, О.І.Пойда, М.Д.Кучер.- К.:Медицина, 2006.- 656с.
16. Хіургічні хвороби: Підручник/За ред.проф.П.Г.Кондратенка.- Х.:Факт,2006.- 816с.
17. Невідкладна військова хіургія. Українське видання.- «Наутилус». – 2015– 467 с.
18. Симптоми і синдроми в хіургії /за ред. Проф. І.Д.Герича, С.Д.Хіміча.- К.: ВСВ «Медицина».- 2016.- 304 с.
19. Радзіховський А.П., Бабенко В.І. Невідкладна хіургія органів черевної порожнини. Київ. “Фенікс”, 2002. – 319 с.
20. Хіургія дитячого віку / За ред.проф. В.І.Сушко.-К.Здоров'я.- 2002.-704 с.
21. Щепотін І.Б., Ганул В.Л., Кліменко І.О. та ін. Онкологія: Підручник для ВНЗ.- К.:Книга плюс. –2006. – 496 с.
22. Кузин М.И. Хирургические болезни. М.: Медицина, 2004р.
23. Неотложная хирургия органов брюшной полости / Клиническое руководство / под редакцией П.Г. Кондратенко, В.И. Русина/ Донецк, Издательство Заславский 2013, 720с.

24. Grubnik V.V., KovalchukO.L. / Essential surgery: training supply.-Ternopil: TSMU, 2010, 544p.
25. Batton E., De Blienx P., Gisondi M., Nabel E. / Emergency medicine, 2008, 2312p.
26. Fisher S., Josef E. / Mastery of surgery, 5th ed. 2006, 1765p.
27. Герич І.Д., Іфтодій А.Г., Більцан О.В. Хірургічні ускладнення ін'кційної наркоманії: проблеми та особливості лікування.- Львів-Чернівці:»Букрек». - 2015, 488 с.
28. Діагностика та лікування хворих з рецидивними гастродуоденальним кровотечами виразкової етіології /В.О.Шапринський, В.В.Петрушенко, О.А.Камінський, І.В.Павлик.- Вінниця, 2009.- 222 с.
29. Хіміч С.Д. Довідник хірурга.- Л.: «Здоров'я», 2011, 208 с.
30. Езофагогастродуоденальна ендоскопія (за ред. В.П.Польового, І.Л.Насташенка).- Чернівці: Медуніверситет, 2012.- 268 с.
31. Перитоніт – одвічна проблема (за ред. В.П.Польового, В.В.Бойка, Р.І.Сидорчука).- Чернівці: Медуніверситет, 2012.- 376с.
32. Іващук О.І., Морар І.К., Бодяка В.Ю. Роль внутрішньоочеревної гіпертензії в перебігу гострого деструктивного панкреатиту.- Чернівці: «Місто», 2014.- 172 с.
33. Кришень В.П., Трофімов М.В. Клініко-патогенетичне обґрунтування лікувальної тактики при шлунково-кишкових кровотечах виразкового генезу.- Дніпропетровськ, 2013-128 с.
34. Шальков Ю.Л. Кишечные швы и анастомозы.- Хар'ков: «Коллегиум», 192с.
35. Almasri J, Adusumalli J, Asi N, Lakis S, Alsawas M, Prokop LJ, Bradbury A, Kolh P, Conte MS, Murad MH. A systematic review and meta-analysis of revascularization outcomes of infrainguinal chronic limb-threatening ischemia. *J Vasc Surg*. 2018 Aug;68(2):624-633. DOI: 10.1016/j.jvs.2018.01.066
36. Khoury H., Morales R.R., Sanaika Y., et al. Trends in mortality, readmissions, and complications after endovascular and open infrainguinal revascularization. *Surgery*. 2019. Vol. 165 (6). P. 1222–1227.
doi: <https://doi.org/10.1016/j.surg.2019.03.019>.

Інформаційні ресурси

- www.meduniver.com	- www.bmjjournals.org
- http://www.innerbody.com	- www.asge.org
- www.surgery.org.ua	- www.compendium.com.ua
- www.surgery.com	- www.vnmu.vn.ua
- www.ncbi.nih.gov/pubmed	- www.moz.gov.ua
- www.medscape.com	